

SULTAN II. BAYEZİD

Sultan II. Bayezid

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, No: 94

ISBN: 978-605-81541-9-3

Editörler:

Beytullah KAYA

İÇİNDEKİLER

II. BAYEZİD DÖNEMİ SİYASAL HAYAT	1
Prof. Dr. Beytullah KAYA ¹	1
1. II. BAYEZİD DÖNEMİ	1
1.2. İki Varis Bir Taht:.....	2
2. Osmanlı Devleti'nin Batı Yönündeki Seferleri:	5
2.1. Lehistan Seferi	6
3. Osmanlı Memluk İlişkileri:	6
4. II. Bayezid Dönemi Batı Siyaseti:	8
5. II. Bayezid Dönemi Haçlılar ve Venediklerle İlişkiler:	9
6. Doğudan Gelen Sorun.....	11
7. Baba Oğul Bir Taht Mücadelesi	13
Sonuç	16
SULTAN II. BAYEZİD NÂM-I DİĞER BAYEZİD-İ VELÎ'NİN ŞAİRLİK YÖNÜ ve ŞİİR DÜNYASINDAN YANSIMALAR	18
Prof. Dr. Bayram Ali KAYA	18
1. Bayezid'in Şairlere Desteği	19
1.1. Bayezid'in Kişiliği.....	20
2. Bayezid'in Mahlası, Dîvânı ve Şairlik Yönü.....	21
2.1. Mahlası	21
2.2. Dîvânı.....	21
2.3. Şairlik Yönü	22
3. Bayezid'in Şiir Dünyasından Yansımalar	24
3.1. Allah (Hak, Hudâ, İlah, Rab)	24
3.2. Peygamber (nebî, resûl)	26
3.3. Aşk (muhabbet, sevdâ).....	26
3.4. Sevgili (cânân, dil-ber, dil-dâr, dil-rübâ, habîb, nigâr, sanem, yâr).....	29
3.5. Âşık (Adlî, bende, ehl-i ışk, ehl-i cünûn, gedâ, kul, levend, marîz-i ışk, uşşâk).....	31
3.6. Rakip (ağyâr, hâce, hatib, nâsîh, sûfi, vâiz, zâhid).....	33
3.7. Âlemden/dünyadan, felekten, tâlihten şikâyet	34
3.8. Saltanat, sultanlık (pâdişâhlık, şâhlık)	35
3.9. Şiir (gazel, nazm, sühan, şi'r)	37
3.10. Şair	38
3.11. Sosyal Hayat.....	39

Sonuç:	40
KAYNAKÇA	51
II. BAYEZİD DÖNEMİ KÜLTÜR, SANAT VE MİMARİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	53
Burcu ÖZTÜRK GENÇ	53
Abdullah TOK	53
Giriş	53
1. II. Bayezid Dönemi Kültür Ortamı	54
2. II. Bayezid ve 16. Yüzyıl Şehir Tasarımı Üzerine Düşünceler	58
3. II. Bayezid Dönemi Mimarisinde Üslup ve Form	64
4. Genel Hatlarıyla II. Bayezid Dönemi Tezyinatı	77
Sonuç	85
KAYNAKÇA	86
II. BAYEZİD DEVRİ OSMANLI DEVLETİ'NİN İKTİSADİ VE SOSYAL TARİHİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	90
Abdullah TOK	90
Bürhan Mustafa BÜYÜKARSLAN.....	90
Giriş	90
1. Para, İnsan ve Coğrafya: Osmanlı'da Ticaretin Canlanması ve Yerli Tüccarın Yükselişi	91
2. Genel Refah ve Devlet Hazinesi: İktisadî Politikaların Temel Prensipleri.....	99
3. II. Bayezid Dönemi'nde Değişen Ekonomik ve Kültürel Yapı.....	103
4. II. Bayezid'in Deniz Ticareti Üzerindeki Hakimiyeti	105
5. II. Bayezid Döneminde Ekonomik Denge Arayışı: Vergiler ve Malî Düzenlemeler ..	107
6. Afetlerin Gölgesinde Şehirler ve İnsanlar: II. Bayezid Dönemi'nde Sosyoekonomik Hayatın Yeniden Yapılanması	112
Sonuç	122
KAYNAKÇA	122
SULTAN II. BAYEZİD DÖNEMİ OSMANLI ULEMASI VE İLİM HAYATI ÜZERİNE GÖZLEMLER	135
Ali DEMİREL.....	135
Giriş	135
1. Sultan II. Bayezid Dönemi Osmanlı Âlimleri ve İlim Hayatı.....	139
1.1. Molla Niksari	139
1.2. Molla Ahi/Ahizade Yusuf	140
1.3. Molla Kasım B. Yakub Aması.....	141

1.4. Molla Sinan Gulam	141
1.5. Molla Lütfi	142
1.6. Molla İzari	145
1.7. Zenbilli Ali Cemali Efendi	146
1.8. Molla Müeyyedzade	148
1.9. Molla Hatibzade (Muhyiddin Mehmed Efendi)	151
1.10. Molla Arap	154
1.11. Molla Zeyrek	156
1.12. Molla Hocasade (Molla Muslihuddin Mustafa)	158
1.13. Molla Yarhisarzade	161
1.14. Molla Kirmasti	162
1.15. Molla Muarrifzade	163
1.16. İdrisi-i Bitlisi	164
1.17. Molla Mirim Çelebi	165
Sonuç	167
KAYNAKÇA	169

II. BAYEZİD DÖNEMİ SİYASAL HAYAT

Prof. Dr. Beytullah KAYA¹

1. II. BAYEZİD DÖNEMİ

Giriş

II. Bayezid'in, günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan, o dönemde Edirne'ye bağlı olan Dimetoka'da, Aralık 1447 /Ocak 1448 tarihinde dünyaya geldiği ifade edilmektedir (Solakzade, ? 325). Fatih Sultan Mehmed'in yaşayan iki oğlundan biriydi ve Fatih Sultan Mehmed öldüğünde otuz dört yaşında, Amasya valisi olarak görev yapmaktaydı. Her iki şehzade de devrin şartları içerisinde iyi yetiştirilmiş, devrin önde gelen ilim adamlarından eğitim görmüşlerdi (Uzunçarşılı, 1983: 161). Dönem kaynakları, II. Bayezid'in alçak gönüllü, ağır başlı ve kardeşine göre daha akli selim bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadırlar (Solakzade 2016: 327). Solakzade II Bayezid'i; uzun boylu, geniş yüzlü, ela gözlü, yüzünde beni olan omuzları yüksek geniş ve gösterişli biri olarak tarif etmektedir. Ayrıca, cünbişleri mülayim, sünnet üzeri sakalları olan, muttaki, zahid, derviş huylu, itikat ve temkin sahibi, velayet ve keramet nuru ile meşhur olduğunu yazmaktadır (Solakzade 2016: 327). II. Bayezid'in gençlik yıllarında sefahate düşkün olması dolayısıyla babası tarafından birkaç kez uyarıldığı tarihi kaynaklarda ifade edilmekte olup, kaynaklar, II. Mehmed'in Cem Sultan'ı daha fazla sevdiğini iddia etmektedir.

Osmanlı devleti kuruluşundan itibaren şehzadelerin padişah olmalarıyla ilgili bir takım düzenlemeler yapmıştır. İlk dönemlerde veraset anlayışına göre ülke padişahın ailesinin malı anlayışı benimsenmişken, I Murat döneminde veraset sisteminde düzenleme yapılarak ülke yalnızca padişah ve çocuklarının malı haline getirilmiştir. Fatih Sultan Mehmed döneminde ise hazırlanan kanunname ile padişah olan şehzadenin kardeşlerini ortadan kaldırmasına onay verilmiştir. Yine de bu kanunnamede hangi şehzadenin başa çıkacağıyla ilgili açık hüküm ortaya konmamış iktidarı elde eden kardeşin âlemin nizamı ve düzeni için kardeşini ortadan kaldırmasına izin verilmiştir.

Fatih Sultan Mehmed'in ölümü üzerine vezir-i azam Karamani Mehmed Paşa, Keklik Mustafa adında bir çavuşu II. Bayezid'a yollarken kendi adamlarından birini ise Cem Sultan'a haberci olarak göndermiştir. Sadrazam olan Mehmed Paşa Cem Sultan'ın tarafını tutması dolayısıyla tahta Cem Sultan'ın geçmesini sağlamaya çalıştığı dönem kaynaklarının ortak iddiasıdır.

Böylece Cem'in daha kısa sürede İstanbul'a gelmesini sağlamaya çalışmış ve II. Bayezid'a bu durumu bir oldu-b¹itti ile kabul ettirmeye çalışmıştır. Cem Sultan'a giden ulağın, II Bayezid'ın damadı Anadolu Beylerbeyi Sinan Paşa tarafında yakalanarak öldürülmesi ve bu olayı duyan yeniçerilerin II. Bayezid'a karşı böyle bir tuzak kurulduğunu anlamaları üzerine İstanbul'da isyan çıkarmaları, yeniçerilerin vezir-i azam Karamani Mehmed Paşa'nın sarayını basarak onu öldürmeleri olayların seyrini değiştirmiştir. İstanbul'da zenginlerin evleri yağmalanmış ve ciddi bir huzursuzluk ortaya çıkmıştır. İstanbul'da ortaya çıkan bu kaosun önünü almak isteyen devlet adamlarından İshak Paşa, devreye girmiş ve yeniçerileri sakinleştirmiş, Bayezid gelinceye kadar oğlu Korkud'u babasının vekili olarak tahta çıkarılmıştır (Solakzade, 2016: 325). Babasının ölüm haberini alan şehzade II. Bayezid yanına aldığı askerleri ile birlikte hızlı hareket ederek dokuz günlük bir yolculuktan sonra Üsküdar'a gelmiş devlet erkânı burada kendine bağlılık bildirerek onu padişah olarak tanımışlardır. II. Bayezid'ın Üsküdar'dan İstanbul'a geçişini Solakzade tarihinde denizin yüzünü gemiler kaplayıp deniz görünmez oldu şeklinde ifade etmektedir. Padişah'ın Bab-ı hümayuna vasıl olmasıyla yeniçeriler Karamani Mehmed Paşa'nın öldürülmesi konusunda aflatırını istemişler ve padişah yeniçerileri affetmiştir (Solakzade 2016: 327) .

1.2. İki Varis Bir Taht:

II. Bayezid'ın padişah olması üzerine, Karaman valiliğinde bulunan ve babasının ölümünü geç öğrenen Cem Sultan, padişahlığı ele geçirmek için abisine karşı gelerek, asker toplayıp Bursa üzerine harekete geçmiştir. Bursa halkı Fatih Sultan Mehmed'in ölümüyle yeniçerilerin İstanbul'da yaptıklarını işittiklerinden yeniçerilere kızgın oldukları için Cem Sultan'ın tarafını tutmaya başlamışlardır. Cem Sultan, Ayas Paşa komutasında olan ve üzerine gönderilen orduyu yenilgiye uğratmış, Bursa'ya girerek adına para bastırması ve hükümdarlığını ilan eylemiştir (Mevlana Mehmed Neşri, 2013: 340). Bu dönemde Osmanlı ülkesinde fiilen iki hükümdarın ortaya çıkmıştır. Cam Sultan halası Selçuk Sultan'ı abisine elçi göndererek kendisinin Anadolu, abisinin ise Rumeli sultanı olmasını teklif etmişse de bu öneri devletin fiilen ikiye bölünecek olması dolayısı ile II. Bayezid tarafından kabul edilmemiştir. Hazırlıklarını tamamlayan II. Bayezid, Bursa üzerine sefere çıkmış, Cem'in lalası olan Aştinoğlu Yakup Bey'i bazı vaatlerle kandırarak kendi yanına çekmeyi başarmıştır. İki kardeş arasında meydana gelen savaşta Yakup Bey'in karşı tarafa geçmesi üzerine Cem Sultan yenilgiye uğramış ve savaş meydanından kaçmak zorunda kalmıştır. Eskişehir üzerinden Konya'ya gitmiş burada da tutunamayacağı

---

¹ İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, beytullah.kaya@izu.edu.tr

anladığı için ailesini de yanına alarak Suriye üzerinden Memluk ülkesine yani Mısır'a sığınmıştır. Böylece Bursa'ya girmesi üzerine ilan eylediği hükümdarlık on sekiz gün sonra sona ermiştir (Uzunçarşılı, 1983: 165). Fatih Sultan Mehmed döneminin en önemli devlet adamlarından biri de Gedik Ahmet Paşa'dır. Gedik Ahmet Paşa Fatih Sultan Mehmed vefat ettiği sırada İtalya seferinde bulunmaktadır. Onun daha önce II. Bayezid ile yaşadığı sorunlar dolayısıyla Cem Sultan'ın tarafını tutmuş olması muhtemeldir. II Bayezid onun yanına çekmek için Gedik Ahmet Paşa İtalya'dan geri çağırmıştır. O, Bayezid'in huzuruna çıktığında Bayezid Yenişehir ovasında bulunmaktaydı. Bayezid ile Gedik Ahmet Paşa'nın arası iyi olmamasına rağmen Gedik Ahmed Paşa hoş tutulmuş ve Bayezid onu yakınında tutmaya çalışmıştır (Hoca Sadettin, 1992: 114). Bayezid'in başarılı olmasında dönemin önemli devlet adamlarını ve kendi iktidarını sağlamlaştırabilecek kişileri yanına çekmesi etkili olmuştur. Bu devlet adamları en azından o iktidarını sağlamlaştırana kadar Bayezid tarafından hoş tutulmuşlar ve güçlerinden istifade edilmiştir. Cem Sultan'ın abisine ilk karşı gelişi, onun yerine tahta çıkmak isteğinden kaynaklansa da bunun mümkün olmayacağını kısa sürede anlaması üzerine ülkeyi ikiye bölerek, Anadolu'nun kendisine verilmesi Rumeli'nin abisi tarafından yönetilmesi şeklinde bir teklife dönüşmüştür. II. Bayezid hem bu ilk isyandan sonra hem de daha sonraları bu teklife şiddetle karşı çıkmış ve ülkenin bölünmesine rıza göstermemiştir. Suriye üzerinden Kahire'ye ulaşan Cem Sultan burada sultanlar gibi karşılanmış ve misafir edilmiştir. Memluk Sultanı Kayıtbay Cem Sultan'ı Osmanlı Devleti'ne karşı bir koz olarak kullanmayı düşünmüştür. Bundan sonra Osmanlı Memluk arasındaki sorunların ana çıkış noktası Memlukluların Cem Sultanı Osmanlıya karşı kullanma isteklerinden kaynaklanmıştır. Memluk Sultanı Kayıtbay Cem'in Kahire de kendi himayesinde kalmasını ve bu durumun Osmanlı Devleti ile arasında bir denge olarak kendi lehine kullanılmasını düşünmüştür (Finkel,2007).

Cem Sultan, II Bayezid'a Kahire'den mektuplar yollayarak sıkıntılarını söz etmiş, II. Bayezid ise ona hükümdarlık iddiasından vazgeçmesi karşılığında yıllık bir milyon akçe verebileceğini ve rahat bir şekilde yaşayabileceğini ifade etmiştir. Buna rağmen Cem Sultan iddiasından vazgeçmemiştir. Cem Sultan Memluk'ta bulunduğu dönemde ailesiyle birlikte hacca gitmiş ve hacı olmuştur. Cem Sultan'ın II. Bayezid'a gönderdiği mektuplarda hem sıkıntılarını hem de hacca gitmesinden bahsetmesi ve saltanatı paylaşmayı teklif etmesi onun padişahlık iddiasından vazgeçmediğini ortaya koymaktadır. O yazdığı bir şiirde abisine;

Sen pister-i gülde yatasın şevk ile handan (Sen gül döşekte keyifle, güle oynaya yatarken)

Ben hier ile balin edinem harı sebeb ne (Ben çölde dikenleri yastık edeceğim. Sebep ne?)

Bu saltanat-ı dünya ola bu adle mukarin (Bu dünya saltanatı adaletle paylaştırmayı emrediyor)

Haccü'l-Haremeyn anı talep kılsa acep ne (Hacca giden kişi talep etse ne olur?), şeklinde hitap etmekte, saltanat hülyasıyla yanıp tutuştuğunu yazdığı şiirde ortaya çıkmaktadır (Naima, 6.266vd).

II. Bayezid ise Cem Sultan sürecinin başladığı andan itibaren hep itidalli olmayı, kadere boyun eğmeyi, takdire rıza göstermeyi, bu olayın devlete zarar vermesinin önüne geçmeyi amaçlamış ve buna yönelik olarak kardeşine karşı hep daha mutedil şekilde davranmıştır. Kardeşine yazdığı şiirin bir bölümünde bu anlayış açık bir şekilde kendine yer bulmaktadır. Kardeşinin hacı olmakla övünmesine rağmen dünya saltanatına bunca tamah etmesine eleştiri getirmektedir. O şiirinde Cem Sultan'a

Çun ruz-ı ezel kısmet olunmuş bize devlet (Madem devlet bize ezelden kısmet olunmuş)

Takdire rıza vermeyesün böyle sebep ne (Allah'ın bu takdirine razı olmak istemeyişine sebep ne?)

Hacc-ül hameynim diyüben da'vi kılursun (Hacı olmakla övünüyorsun)

Ya saltanat-ı dünyeviye bunca talep ne (Öyleyse dünya saltanatına bunca talep ne?)

şeklinde cevap vererek, takdire rıza göstermesini tavsiye etmiştir.

Osmanlı Devleti, Cem Sultan olayından dolayı bir sarsıntı geçirmiş ve bu olay devletin dış politikasında olumsuzluklara neden olmuştur. Memluk Sultanı Katıtbay, Cem'in tekrar böyle bir mücadeleye girişmesine engel olmaya çalışmışsa da bunda başarılı olamamıştır. Özellikle Anadolu'dan Karamanoğlu Kasım Bey ve Trabzonlu Mehmed Bey gibi kişilerden aldığı mektuplar onun aklının çelinmesine yol açmış ve tekrar Anadolu'ya geçerek bir mücadele başlatmayı düşünmesine neden olmuştur. Cem Sultan, Anadolu'ya geçerek mücadele başlatmışsa da ne Kasım Bey'den ne de Mehmed Bey'den gerekli desteği bulamamıştır. II. Bayezid, Konya Ereğlisi'ne gelerek Taşeli'nde bulunan Cem'e elçi göndererek barış yapılmasını, beyhude yere kan dökülmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Kendisinin Kudüs'te oturmasını bütün masraflarının devlet tarafından karşılanacağını bildirmesine rağmen Cem bu teklifleri kabul etmemiştir (Lamartine, 2019: 352). İki kez gönderilen elçiler bir antlaşma imzalanmasına vesile olmamışlardır. Cem, kesin olarak devletin iki parçaya bölünmesini istemiş, bunun üzerine Hersekzade Ahmet Paşa orduyla beraber, Cem Sultan üzerine yollanmıştır. Cem Sultan olayının başlangıcından itibaren II Bayezid devlet aklını temsil etmesinden dolayı hep teskin edici, itidalli ve kan dökülmesini engellemeye yönelik bir siyaset

izlemesine rağmen, Cem Sultan, çevresindekilerin etkisi altında kalarak siyasi hırslarına yenik düşmüştür. Karamanoğlu Kasım Bey, Cem Sultanı Rumeli'ne gönderme gayreti içerisinde olmuş, böylece o Rumeli'nde II. Bayezid'la mücadele ederken kendisi de Bayezid ile anlaşarak Karaman ülkesine hakim olayı amaçlamıştır (Uzunçarşılı, 1983:169). Karamanoğlu Kasım Bey'in ihtiraslarının kurbanı olan Cem Sultan abisi karşısında tutunamayacağını anlayarak daha önceden tanışıklığı olduğu Rodos Şovalyelerine (1482) sığınmıştır. Böylece ölümüne kadar süren (1495) esaret hayatı başlamıştır. Cem Sultan önce Rodos Şovalyeleri tarafından Osmanlı Devleti'ne karşı bir tehdit olarak kullanılmış (Aşık Paşazade, 2018: 493) ve devlet bu tehdidi engellemek için bunlara para vermek zorunda kalmıştır. Daha sonra kendisini Rumeli'ne geçirme vaadiyle Fransa'ya götürmüşler oradaki esaret günlerini Papalığa teslimiyle İtalya'daki esaret günleri takip etmiştir. Rodos Şovalyeleri, Fransa, Papalık ve Macaristan, Cem sayesinde Osmanlı'ya karşı güçlü bir Haçlı birliği oluşturmak istemişlerse de bu çabaları boşa çıkmıştır. II. Bayezid Cem'in Rodos'a sığınmasından itibaren götürüldüğü her yerdeki yöneticilere yıllık ödeme yaparak onun serbest bırakılmasını ve böylece devlete karşı bir faaliyetin içerisinde bulunmasını engellemeye çalışmıştır. Osmanlı devlet ancak Cem Sultan hayatını kaybettikten sonra Batılı devletlere karşı serbest bir siyaset izleyebilmiştir. Cem Sultanın cesedi Bayezid'in isteği üzerine 1499'da Bursa'ya getirilerek Muradiye'de büyük abisinin yanına defnedilmiştir.

II. Bayezid başa geçtiği andan itibaren devletin bölünmez bütünlüğü üzerinden hareket ederek kardeşini ikna etmeye çalışmış, pek çok kez kendisinin bütün masraflarının karşılanmasını Kudüs'te ikamet etmesini tavsiye etmişse de bu önerileri Cem Sultan tarafından kabul edilmemiştir (Lamartine, 2019: 352). Cem Sultan'ın etrafındaki bazı kişilerin etkisinde kalması bu sorunun devam etmesine ve devletin zarar görmesine sebep olmuştur. Ancak Cem'in ölümünden sonra II Bayezid tam anlamıyla bağımsız bir dış politika izleyebilmiştir. Ayrıca Cem sorunu Osmanlı ile Memluk ve Avrupalı devletlerarasındaki ilişkilerinde bozulmasına sebep olmuştur.

2. Osmanlı Devleti'nin Batı Yönündeki Seferleri:

Osmanlı Devleti, Fatih Sultan Mehmed Döneminde (1476) Boğdan üzerine sefe çıkmış ve buralar ele geçirilmişse de çıkan salgın hastalıklar vesilesiyle bu seferlerde istenilen sonuç tam olarak alınamamıştır. Osmanlı Devleti'nin Karadeniz ticaretine hâkim olma isteği, Boğdan'ın Lehistan yolu üzerinde olması ve Boğdan'ın deniz ticaretindeki stratejik konumu gibi sebeplerden dolayı bu limanların Osmanlı tarafından ele geçirilmesi arzu edilmekteydi. II Bayezid 1484'te çıktığı seferde, Boğdan'ın Karadenize açılan kapısı Kili'yi ele geçirmiş, Kırım Hanı Mengli Giray'ında da elli bin kişilik bir ordu ile Osmanlı ordusuna katılmasıyla Akkerman

Kuşatılarak ele geçirilmiştir (Uzunçarşılı, 1983: 182). Bu bölge Osmanlı Devleti ve Kırım'ın karadan ulaşım sağlaması açısından stratejik öneme sahipti. Böylece Osmanlı Devleti ile Kırım kara yolu vasıtasıyla da birleşmiş oldu. Buraların ele geçirilmesi Boğdan'ın Karadenizle olan irtibatının kesilmesine sebep olmuştur. Bu durum Boğdan beyi Stefan Çel Mare'yi Osmanlı'ya karşı ittifak arayışına yönlendirmiştir. Ayrıca Akkirman'da kalmış olan Boğdanlılar Stefan'ı kaleyi geri almak için davet etmişlerdir. Kaledeki Osmanlı askerlerinin gafletlerinden yararlanarak halatlar takarak kaleye tırmanan Boğdanlılar son anda farkedilerek yakalanmış ve İstanbul'a yollanmışlardır (Maksudoğlu, 2018: 205). Osmanlı Devleti'nin bu olay üzerine sefere çıkması sonucu Boğdan beyi Osmanlı ordusuna karşı koyamayarak Lehistan kralına sığınmıştır. Osmanlı ordusunun geri dönmesini fırsat bile Stefan'ın dönem dönem kaleye sardırması üzerine Malkaçoğlu Bali Bey Boğdan seferine memur edilmiştir. Boğdan beyi Macaristan'dan yardım istediye de yapılan mücadelelerde Türklerle başa çıkamayacağını anlayarak Osmanlı hâkimiyetini kabul etmiş ve 1504'de ölünceye kadar vergi vermek kaydıyla Osmanlı hâkimiyetini tanımış ve ölürken de oğluna Osmanlı hakimiyetini tanınmasını vasiyet etmiştir(Solakzade; 2016: 350).

2.1. Lehistan Seferi

Osmanlı Devleti'nin sınırlarını Akkirman'a kadar genişletmesi ve Boğdan beyliğini hakimiyeti altına alması üzerine Lehistan ile sınır komşusu olması dolayısıyla ilk zamanlar ilişkiler barış ortamı içerisinde gelişmiştir. İki taraf arasında barış imzalanmış ve iyi komşuluk ilişkileri 1498'e değin sekiz yıl kadar sürmüştür. Daha sonra Lehistan kralı Jan Albert'in Boğdan üzerine sefere çıkması iki ülke arasındaki anlaşmanın ve ilişkilerin bozulmasına sebep olmuştur. Lehistan'ın seferi karşısında Osmanlı'dan yardım isteyen Boğdan beyi Stefan'a Malkaçoğlu Bali Bey'i yardım olarak göndermiş ve Osmanlı orduları Lehistan'a girerek pek çok kaleyi ve şehri ele geçirmişlerdir. Bu seferlerde Boğdan beyinin Osmanlıya sadakat göstermesi üzerine kendisi ödüllendirilmiş ve Lehistan tehlikesi ortadan kaldırılmıştır (Mustafa Nuri, 1987:77).

3. Osmanlı Memluk İlişkileri:

Osmanlı Devleti, küçük bir beylik olarak ortaya çıktığı andan itibaren, Anadolu'nun güneyinde Suriye, Hicaz, Mısır bölgesinde güçlü bir Memluk devleti olmasından dolayısıyla, Osmanlı elde ettiği her başarı dolayısıyla Memluk devletini haberdar etmekten geri durmamıştır. I. Murad'ın Kosova'da şehit düşmesi üzerine Memlukluların üzüntülerini bildirmeleri, I. Bayezid döneminde Bursa'da yapılan darüşşifa için Memluklulardan doktor istenmesi iki ülke arasındaki iyi ilişkilere örnek olarak gösterilebilir. Osmanlı Devleti'nin büyümeye başlaması Karamanoğlu topraklarına doğru yayılması ve doğuda Dulkadiroğlu topraklarına doğru

genişlemeye çalışması Memlukuluları rahatsız etmiş ve iki ülke arasında ilişkilerin bozulmasına yol açmıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin Dulkadiroğlu Nasireddin Mehmed Beyi ve Memluk emirlerinden Canbey Sofi'yi himaye etmesi Memlukuluları, Memlukuluların ise Süleyman Çelebinin çocuklarını himaye etmeleri Osmanlı Devletini rahatsız etmiştir.

İstanbul'un Fatih Sultan Mehmed tarafından fethinin haberi Memluk'ta sevinçle karşılanmış ve Osmanlı-Memluk ilişkileri on yıl kadar iyi şekilde devam etmiştir. Fakat Karamanoğları sorunu, Dulkadiroğullarının iki ülke arasında yarattığı gerilim ve Hicaz su yolları gibi meseleler iki ülke ilişkilerini zehirlemeye devam etmiştir. II Bayezid tahta geçtiğinde iki ülke arasında yaşanan temel sorunlar bunlar olmakla birlikte bir de bu sorunlara Cem Sultan'ın Memlukulular tarafından himaye edilmesi etlenmiştir. Cem Sultan'ın Memluk'a kabul edilmesi, II. Bayezid'in Memlukululara karşı kuşularının artmasına sebep olmuştur. Bu sırada Memluk elçisinin İstanbul'a gelmesi ve II Bayezid'in saltanatını tebrik etmesi ilişkilerin yumuşamasına sebep olduysa da, Osmanlıların desteğiyle Dulkadiroğlu yöneticisi olan Alaüddeve'nin Memlukulularla uğraşması, Osmanlıların desteğiyle iki defa Memlukuluları yenilgiye uğratması iki ülke ilişkilerinde tekrar bozulmasına sebep olmuştur (Uzunçarşılı, 1983:190). Memlukuluların iki ülke arasındaki ilişkileri düzeltmek için elçi göndermesi ve gösterdikleri çabalar onların elçilerinin henüz Osmanlı topraklarında iken Osmanlı ordusuna ait birliklerin Gülek Kalesini ele geçirerek Memluk topraklarına saldırması üzerine 1485'de iki ülke arasında savaş başlamıştır. Bu süreçte altı kez sefer yapılmış ve savaşlar beş yıl kadar sürmüştür. Osmanlı Devleti Adana ve civarlarında bulunan Ramazanoğulları ile komşu olmuş öte yandan Memluk lulara karşı Maraş ve çevresine hâkim olan Dulkadiroğullarını desteklemeye devam etmişlerdir. 1486'da Osmanlı kuvvetlerinin mağlup olması ve ordu komutanı Hersekzade Ahmet Paşa'nın yaralı olarak esir düşmesi üzerine 1487'de tekrar sefere çıkılmış, Adana ve Tarsus ele geçirilmiştir. İki ülke arasında sınır mücadeleleri devam etmiş ve 1488'de Adana civarında yapılan savaşı Memluk ordusu kazanarak Adana'yı ele geçirmiştir. Memlukuluların galibiyeti Dulkadiroğlu Alaüddeve'nin Memlukuluların tarafına geçmesine vesile olmuş hatta oğlunu rehin olarak Kahire'ye göndermiştir. İki ülke arasındaki mücadeleler Memluk ekonomisine büyük bir darbe vurmuş, askerlerin maaşlarının ödenememesi, tüccarların Mısır'a mal götürmemesi Memlukuluları Osmanlı'ya karşı barışa mecbur kılmıştır. II. Bayezid Memluk üzerine sefere çıkmak için Üsküdar'a geçtiğinde barış görüşmelerinin başlaması üzerine seferden vazgeçilmiştir. Yapılan barış Osmanlıyı tatmin etmese de mevcut durumun bir süre daha devam ettirilmesine sebep olmuştur.

Bu dönemde, Osmanlı Devleti Müslüman ülkelerle iyi ilişkiler kurmaya, ilişkilerini düzeltmeye gayret etmiştir. Memlûklularla barış yapılmış, Kuzey Afrika'da Tunus merkezli Beni Hafs Devleti ile iyi ilişkiler kurulmuş ve doğudaki Akkoyunlu Devletiyle barışçıl ilişkiler geliştirilmiştir. Kısa süre sonra Akkoyunlu Devleti hükümdarı Sultan Yakub'un ölümü üzerine yerine oğlu geçmiş ve Sah İsmail Safevi Devleti'ni kurmak için Akkoyunlularla mücadele içerisine girmesi bölge güç dengelerinin yeniden değişmesine neden olmuştur.

4. II. Bayezid Dönemi Batı Siyaseti:

II. Bayezid'in ilk yıllarında Macarlarla mücadele edilmiş ise de Macar kralı Matyas Korhen'in ölümü üzerine yerine geçen Ladislas ile Osmanlı arasında 1495'te otuz senelik bir barış antlaşması imzalanmıştı. Öte yandan İtalya yarımadasında bulunan Venedik, Napoli Krallığı, Papalık, Piza, Milan ve diğer krallıklar arasındaki mücadelelerden dolayı bunlar Osmanlı Devletiyle iyi ilişkiler kurma gayreti içerisindeydiler. Örneğin Napoli krallığı Fransa tehdidine karşı Osmanlı Devleti'nden yardım istemiş 1498'de iki ülke arasında dostluk antlaşması imzalanmasına rağmen Napoli toprakları Fransız işgalinden kurtulamamıştır. Ayrıca İtalya'da bulunan küçük krallıklar Venedik ile yaşadıkları sorunlar dolayısıyla Osmanlıyla Venedik'in arasını bozarak Venedik'e karşı Osmanlıyı yanlarına çekmeye çalışmışlardır. Venedik İstanbul'a gönderdiği elçi ile eski antlaşmayı yenilemek zorunda kalmıştır. İtalya devletlerinin Venedik'e karşı tutumları Osmanlı Devleti'nin de işine gelmiş, böylece Venedik iki güç arasında sıkıştırılarak Osmanlıya karşı mücadele etme ihtimali ortadan kaldırılmıştır. 1500'lü yılların başında Osmanlı Devletine bakıldığında etrafındaki devletlerle sorunlarını önemli ölçüde çözmüş, dış politikada Cem Sultan'ın yarattığı tehditten kurtulmuş, Avrupalı devletlerarasındaki sorunların çözümünde ise dengeleyici bir rol üstlenmeye başlamış uluslararası bir güç haline gelmiş olduğu görülmektedir.

Emevi Devleti döneminde Kuzey Afridandan harekete geçen Müslümanlar, Tarık Bin Ziyad komutasında İspanya'yı fethetmeye başlamışlardır. Kadiks Savaşı ile Vizigot Krallığı 711'de yenilgiye uğratılarak İspanya'nın ele geçirilme süreci başlamıştır. 732'de gerçekleşen Puvatya yada diğer adıyla Tours Muharebesinde Müslümanlar Franklara yenilinceye kadar İspanya'da Müslümanların fetih süreçleri devam etmiştir. Bu savaştan sonra Müslüman İber yarımadasındaki pek çok şehri mimari eserlerle donatmışlar, yarımadayı bilim, kültür ve sanat merkezi haline getirmeyi başarmışlardır.

1492'ye kadar 7 asırdan fazla İspanya'da hüküm süren Müslümanlar burada oluşturdukları küçük devletler aracılığıyla birbirleriyle mücadeleye girişmeleri sonucu zayıflamışlar ve güçten düşmüşlerdir. Bölgede Müslümanları temsil eden en önemli devlet olan Beni Ahmer Devleti

Katolik Ferdinand ve Kreliçe İzabella tarafından sıkıştırılınca 1486'da Osmanlı Devleti'den yani II Bayezid'dan yardım istemek zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin bu dönemde henüz Cem Sultan sorunu ile uğraşması ve uzak denizlerde savaşabilecek donanma gücüne sahip olmaması dolayısıyla yardım yapılamamıştır. 1492'de Beni Ahmer Devleti'nin yıkılmasıyla Müslümanlar için zor bir süreç başladı ve burada kalan Müslümanların ülkeden çıkmalarına izin verilmeyerek önemli bir kısmı katledilmiştir. Osmanlı Devleti, ancak 1505'de Oruç Reis komutasında bir donanma göndererek Müslümanların ve Yahudilerin bir kısmı Osmanlı topraklarına getirilebilmiştir (Uzunçarşılı, 1983:200). Bu süreç XVI. yüzyıl boyunca devam etmiş ve Osmanlı Devleti İspanya'daki Müslüman ve Yahudileri Afrika'ya nakletmeye çalışmıştır.

5. II. Bayezid Dönemi Haçlılar ve Venediklerle İlişkiler:

II. Bayezid'in padişahlığının ilk yıllarında Cem Sultan sorunu dolayısıyla batı yönünde fetih faaliyetlerinin devam ettirilmesine bir siyaset izlenmemiştir. Fatih Sultan Mehmed döneminde batıda ele geçirilen topraklarda kalıcı olunmaya çalışılmış ama yeni topraklar ele geçirilmesi için faaliyetlerde bulunulmamıştır. Bu dönemde batı daki devletlerle barışçıl ilişkiler kurulmaya çalışılmış zorunlu olmadıkça savaştan kaçınılmaya çalışılmıştır. 1490'lardan itibaren bu sorunun çözülmesi Osmanlı Devleti'nin batı karşısında izlediği siyasette önemli değişikliklere uğramasına sebep olmuştur. Macar kralı Matyas'ın (1490) ölmesi ve varisinin olmaması dolayısıyla burada bir karışıklığın çıkmasına, Macar beylerinin Lehistan kralının oğlunu kral seçmiş bunun krallığına karşı çıkanların iç karışıklıklar sebep olmuştur. Osmanlı Devleti mevcut durumdan istifade ederek Belgrad'ı alma girişimlerinde bulunmuş Bayezid Han 1492'de sefere çıkmış fakat başarılı olunamayınca Arnavutluk'ta bazı bölgeler alınmak suretiyle İstanbul'a boş dönülmemiştir. Sultan, Arnavutluk'ta bulunduğu sırada Türk akıncıların Venedik ve Macaristan gibi bölgelere akın yapmaları emredilmiştir. Bu akınlar Avrupa'da Osmanlı'ya karşı bir Haçlı birliği oluşturma gayretleri doğurmuşsa da bunda başarılı olunamamıştır.

II. Bayezid batı yönündeki seferlerinde hem akıncıların saldırılarından faydalanmış hem de birbirleri ile geçinemeyen Avrupalı devletlerden bazılarıyla ittifak kurarak Avrupa devletleri arasındaki sorunlara müdahil olmaya çalışmıştır. İtalya'da Osmanlı akınları karşısında, Venedik Fransa ile ittifak yaparak Floransa gibi devletlerin bazı topraklarını ele geçirmiş bunun üzerine Floransa, Napoli gibi devletlerde bu ittifaklara karşı Osmanlı ile iyi ilişkiler kuararak Osmanlıyı Venedik'e karşı kışkırtmışlardır. Bu gelişmeler üzerine Osmanlı Venedik'e savaş ilan etmek için hazırlıklara başlamış bunu sezen Venedik ise İstanbul'a bir elçi göndererek

sefere engel olmaya çalışmıştır. Venedik'in, Akdeniz ticaretinde etkili bir ülke olması, Osmanlı ile güçlü ticari ilişkilerinin olması dolayısıyla Osmanlı Devleti ile ilişkilerinin bozulmasının kendisine zarar vereceğini düşünmüştür. Venedik'in çabalarının sonuç vermemesi üzerine 1499'da Bosna Beylerbeyi İskender Paşa aracılığıyla Venedik'in kuzeyine şiddetli akınlar düzenlenmiş ve buralar tahrip edilmiş ayrıca Kaptan Davud Paşa komutasında hazırlanan donanma ile harekete geçmiştir. II Bayezid ise Edirne üzerinden Mora'ya hareket etmiştir. Kara ordusu İnebahtı'ya gelerek kaleyi kuşatmışsa da fırtınaya yakalanan donanmanın buraya ulaşması gecikmiştir. Ayrıca İnebahtı yolunu kapatan Venedik donanması yenilgiye uğratıldıktan sonra İnebahtı'yı sarması üzerine kale komutanı kaleyi teslim etmek zorunda kalmıştır. Bu başarı Türk donanmasının Akdeniz'deki hâkimiyetinin pekişmesini sağlamıştır. Böylece bu civardaki pek çok kalenin alınmasının yolu açılmış oldu. Padişah kış yaklaşması dolayısıyla Edirne'ye hareket ederek kışı orada geçirmiştir. 1500 yılında ise Mudon kalesi üç haftalık bir kuşatmadan sonra ele geçirilmiş, ardından Koron kalesi ele geçirilmiştir. Bu kaleler Adriyatik denizi ve Akdeniz ticaretinin güvenliği için son derece önemli bölgelerde yer almaktadırlar. Gittikçe köşeye sıkışan Venedik, İngiltere, İspanya, Lehistan, Napoli, Fransa, Macaristan gibi devletlerden yardım istemiştir. Papa'nın da devreye girmesiyle Osmanlı'ya karşı yeni bir Haçlı seferi düzenlenmesi çalışmalarına başlanmıştır.

Venediklilerin isteği, papanın desteğiyle oluşturulan donanmanın, Osmanlı Devleti'nin Akdeniz ve Ege denizindeki adalarına saldırırken, Macarların karadan Osmanlıya saldırmasıdır. Venedik önderliğinde hazırlanan donanma kuvveti daha önce Osmanlı tarafından ele geçirilen adalara saldırarak bir bölümünü geri almayı başarmışlardır. Nihai hedef olarak Midilli Adası muhasara edilmişse de II Bayezid'in adanın savunmasıyla bizzat ilgilenmesi ve adaya Manisa'da bulunan şehzade Korkut'un hızlı bir şekilde yardım götürmesi sonucu ada Haçlı donanmasına teslim edilmemiştir. Başarısız olan Haçlı donanması geri çekilmek zorunda kalmıştır. Savaşın uzaması Venedik'in deniz ticaretini olumsuz etkilemeye başlayınca Venedik müttefiklerine müracaat ederek savaştan çekilmeyi düşündüğünü ifade etmiştir. Savaştan çekilme ve savaşa son verme önerisi Osmanlı Devleti tarafından da olumlu karşılanmıştır. Çünkü bu dönemde doğu'da Akkoyunlu Devleti yıkılmış yerine Şii Safevi Devleti kurulmuş ve bu devletin kurucusu olan Şah İsmail Anadolu'da Türkmenleri kendi yanına çekmek için propaganda faaliyetlerine girişmiş olması, Osmanlı Devleti'nin iki güç arasında zor durumda kalmamak amacıyla Venedikle barışa olumlu bakmış ve otuz yıl süreli bir anlaşma imzalanmasını uygun görmüştür. Yine benzer şekilde 1503 yılında Macar kralı ile de barış anlaşması yapılarak batı sınırlarındaki çatışma haline son verilmiştir (Jorga, 2017:279).

6. Doğudan Gelen Sorun

Doğu'da Akkoyunlu ailesi arasındaki taht mücadeleleri sonrası devletin zayıflamaya başlaması üzerine Akkoyunlular yerine yeni bir devlet ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Şah İsmail küçük yaşta Erdebil dervişleri tarafından güvenliğinin sağlanması amacıyla Geylan hükümdarı Mirza Ali'nin yanına götürülmüştür. Akkoyunlu hükümdarı ısrarla Şah İsmail'i istese de Şah İsmail Akkoyunlulara teslim edilmemiştir. Geylan'da büyüyen Şah 1502'den itibaren siyasi bir güç olarak ortaya çıkmış, etrafında bulunan devletçikleri hâkimiyet altına alarak topraklarını İran, Azerbaycan, Irak yönünde genişletmiştir.

Irak hükümdarı Murad Bey'in, Şah İsmail'den kaçarak Dulkadiroğullarına sığınması üzerine Şah onlardan erken davranarak Anadolu üzerine sefere çıkmış doğrudan Dulkadir topraklarına yönelmek yerine Tokat üzerine hücum etmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu hücumları sorması üzerine "Padişah benim babam'dır, onun memleketinde gözüm yoktur" diyerek özür dilemiştir(Uzunçarşılı, 1983: 228). Şah'ın verdiği cevaptan bu dönemde şahın Osmanlı Devleti'ni karşısına almaya cesaret edemediği, Osmanlıyı bir hamî olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Şah İsmail daha sonra Dulkadiroğulları üzerine giderek, Harput, Diyarbakır gibi yerleri ele geçirmiştir. 1502 ile 1508 arasında hızlı bir şekilde topraklarını genişleten Şah İsmail'in hem cesareti hem gücü hem de cüreti artmıştır.

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde pek çok Türkmen aşireti bulunmakta ve bu aşiretlerin Erdebil dervişleri arasında sıkı bağılıklar bulunmaktaydı. Şah İsmail'in Anadolu'daki Türkmen aşiretleri kendi lehine kazanmaya yönelik siyaseti Osmanlı yönetiminde huzursuzluğa sebep olmuş aynı zamanda toplumsal alanda bir başkaldırı olmasına, Osmanlıya karşı isyan faaliyetlerinin yavaş yavaş ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Anadolu'ya gönderdiği adamları sayesinde buradaki halkı kendi yanına çekme girişimleri iki ülke ilişkilerinin de zarar görmesine ve bozulmasına yol açmıştır. Şah'ın Anadolu'ya yolladığı Nur Ali, Koyunhisar civarına geldiğinde bir miktar kuvvet toplamış, Tokat'ı ele geçirmiştir. Şah adına hutbe okutarak buralardaki Avşar, Karamanlı, Bozoklu, Turgutlu, Hamidelli ve benzeri aşiretlerden önemli miktarda kuvvet toplamayı başarmışlardır. O dönemde Amasya valisi bulunan Şehzade Ahmed bunlar üzerine kuvvet sevk etmişse de gönderdiği kuvvetler mağlup olmuştur (Uzunçarşılı, 1983: 230).

Osmanlı tarihinde Şeytankulu ya da Şahkulu olarak geçen isyan Osmanlı saltanatının II. Bayezid'dan sonraki sahibinin de kim olacağını ortaya çıkarması bakımından önemli olaylara sebep olmuştur. Şah Kulu Baba Tekeli denilen Şah İsmail'in babası Şeyh Haydar'ın halifelerinden Hasan isimli bir Türkmen beyinin oğludur. Önceleri Korkudili civarında

yaşayan, yaşayışıyla halk arasında saygı duyulan hatta Osmanlı sarayına kadar namı yayılan ve kendisine yıllık hediye olarak bahşiş gönderilen bir şahıstır. Bu şahıs Şah İsmail'in ortaya çıkmasıyla onunla irtibat kurmuş Batı Anadolu'da Antalya ve hatta Rumeli'deki Türkmenlerin Şahkuluna biat etmesi için çaba sarf etmeye başlamıştır. Onun faaliyetleri hem yönetimde hem de II. Bayezid'in şehzadeleri arasında hoşnutsuzluğa sebep olmuştur. Bu dönemde devlet erkânının, şehzadeler arasında ortaya çıkmaya başlayan taht mücadelelerinden dolayı dikkatlerini Şahkulu üzerine vermemelerinden istifade etmiş ve Şehzade Korkut'un Antalya'dan Manisa'ya dönmekte olmasını fırsat bilerek saldırıya geçmeleri sonucu şehzadenin hazinelerine el koymuşlardır. Şahkulu'nun sebep olduğu olayların bertaraf edilmesi için görevlendirilen Karagöz Ahmed Paşa'nın başarısız olması üzerine isyancılar Kütahya'yı kuşatmışlar fakat alamamışlardır. Bunun üzerine veziriazam Hadım Ali Paşa ve Amasya valisi Şehzade Ahmed olayları bastırmaya memur edildilerse de Şahkulu, Karaman Beylerbeyini öldürerek doğuya doğru hareket etmiştir. Şehzade Ahmed'in Şahkulu'nu takip etmekle görevlendirilmiş, bu takip esnasında saltanatın kendine verildiğini iddia ederek yeniçerileri kendine biat etmeye zorlaması ve yeniçerilerin biat etmemeleri üzerine küsererek sancağına geri çekilmiştir. Şahkulu isyanı dolayısıyla önce Şehzade Korkut'un daha sonra Şehzade Ahmed'in başarısız olmaları gelecekte padişahlık yarışında yeniçerilerin ve devlet adamlarının desteklerini de kaybetmelerine sebep olmuştur. Şahkulu kuvvetlerini Çukurova civarında ablukaya alan Ali Paşa yapılan savaşta Şahkulunun bir okla ölmesi üzerine saldırıya geçtiyse de Şahkulu'nun adamları tarafında sarılarak şehit edilmiştir. Şahkulu'nun kuvvetleri doğuya doğru hareket ederek Osmanlı sınırlarının dışına çıkmışlardır. Bu kuvvetlerin Erzincan civarında bir ticaret kafilesine saldırmaları ve onları katletmeleri üzerine Şah İsmail bunların elebaşlarını ortadan kaldırmıştır. Şahkulu isyanı Osmanlı şehzadelerinin padişahlık iştahlarının ortaya çıkmasına ve devlet adamlarının şehzadelerin yönetsel becerilerini görmelerine sebep olması açısından dikkat çekici bir olaydır. Ayrıca isyanın halk arasında yarattığı hoşnutsuzluk, toplumsal birlik açısından zedeleyici olmuştur. Bu isyan Şehzade Selim'in ön plana çıkmasında Şehzade Ahmed ve Korkut'un ise yeniçeriler ve devlet erkânının gözünden düşmesinde etkili olmuştur (Hoca Sadettin, 1992: 161).

II. Bayezid'in son yıllarının bir diğer önemli olayı ise 1509 yılında gerçekleşen, Tokat, Amasya, Çorum, Sivas ve sonrasında İstanbul ve Edirne'de meydana gelen ve yaklaşık iki ay kadar süren şiddetli depremler silsilesi olmuştur. Depremin, İstanbul'da ve diğer şehirlerde yarattığı yıkım dolayısıyla küçük kıyamet olarak adlandırılmıştır. Bu depremler esnasında Padişaha Mimar Hayreddin, Edirne'de ahşap bir ev yapmış ve padişah orada oturmuştur. Depremin İstanbul'da

yarattığı tahribatı tamir için çok büyük gayret sarf edilmiş binlerce insan bu iş için memur edilmiş ve devlete ait yerler altmış beş günlük bir çalışmadan sonra yeniden yapılmıştır.

7. **Baba Oğul Bir Taht Mücadelesi**

II. Bayezid'in sekiz oğlu olmuş ama onun son dönemlerinde bunlardan hayatta kalanlar Şehzade Ahmet, Şehzade Korkut ve Şehzade Selim'dir. Şehzadelerden en büyüğü Ahmed, en küçüğü ise Selim'dir. II. Bayezid nazarında Şehzade Ahmet'in hatırı sayılır bir yeri bulunmaktadır. Öte yandan Bayezid'in ölmüş olan çocuklarının da pek çok oğlu bulunduğu ve bunlarında değişik yerlerde sancakbeyliğine atandığı bilinmektedir. Bayezid'in saltanatının son dönemlerinde Şehzade Ahmet Amasya, Korkut Manisa ve Selim ise Trabzon sancabeyliklerinde görev yapmaktaydılar. II. Bayezid'in son dönemlerinde Şehzadeler arasında gelecekte kimin padişah olacağına yönelik çekişmeler ayyuka çıkmış durumdaydı. Şehzade Korkut memleketin içinde bulunduğu duruma ve kendisinin gelecekte tahta çıkmasına yönelik babasına gönderdiği mektupların cevapsız kalması üzerine 1509'da maiyetiyle beraber Mısır'a gitmesi gelecekteki padişahlık şansını önemli oranda sekteye uğratmıştır. Bu olay aynı zamanda Memluk ve Osmanlı ilişkilerinin bozulmasına da yol açmıştır. Şehzade Korkut'un Mısır'dan hacca gitme isteği babası tarafından engellenmiştir. Bir yıl civarında burada kalan şehzadenin af edilmesi üzerine tekrar Antalya'ya ya gelmiştir. Çıkabilecek bir taht mücadelesinde avantaj sağlamak amacıyla kısa süre sonra İstanbul'a yakın olmak için izin almadan sancağını Manisa'ya taşımıştır. Ayrıca Korkut, Şehzade Ahmed ve Şehzade Selim arasındaki mücadelelerde Selim'in yanında yer almıştır.

Şehzade Ahmet devlet adamları tarafından desteklenmesi ve Hadım Ali Paşa gibi bir devlet adamının desteğini sağlaması dolayısıyla gelecekte padişah olma konusunda en şanslı olan şehzade olarak görülmekteydi. Özellikle Şahkulu isyanı sırasında Hadım Ali Paşa'nın onu geleceğin padişahı olarak görmesi ve onunda buna inanarak ihsanlarda bulunması yeniçeriler arasında hoşnutsuzluk yaratmış ve padişahın hayatta olması dolayısıyla Yeniçerilerin onun padişahlığını kabul etmemeleri Ahmed'de huzursuzluk yaratmıştır. Hem merkezdeki devlet adamları hem de Rumeli'deki akıncı beyleri Şehzade Ahmed'i babasının son dönemlerinde Padişahlık için teşvik etmekte ve cesaretlendirmekteydiler. Şehzade Ahmed'in padişahlıkta yolunu kesen en önemli olaylardan bir tanesi Şahkulu isyanı sırasında Hadım Ali Paşa'nın ölümünden sonra isyancıları takip etmeyerek Amasya'ya çekilmesinin yeniçeriler arasında yarattığı hoşnutsuzluk olmuştur.

Kardeşler arasında baş gösteren taht mücadeleleri sırasında padişahlık için hiç şans tanınmayan şehzade Selim'dir. Sancağının İstanbul'a uzak olması, merkezden yeterince ve hızlı haber

alamayışı, oğlu Süleyman'ın, Şehzade Ahmed'in araya girmesiyle Bolu'dan Kefe'ye sancakbeyi olarak nakledilmesi onun padişahlık yarışında şansını azaltmıştır. Şehzade Selim diğer kardeşlerine oranla daha azametli ve cevval bir yapıya sahiptir. Şah İsmail'in Erzincan ve civarlarındaki faaliyetlerine son vermesi, Gürcistan üzerine babasından habersiz seferler düzenlemesi, babasına karşı isyankâr tavırlar takındığı şeklinde devlet ricali tarafından algılanmıştır. Devlet adamları II Selim'in bu tarz hareketleri dolayısıyla Şehzade Ahmed yanında yer almışlardır.

Şehzade Selim, taht mücadeleleri sırasında payitahttan uzakta olmasının ona dez avantaj sağladığını düşünerek merkeze daha yakın bir yere naklini istemiştir (Watson, 2017). Kırım'a geçerek Kırım hanı kuvvetlerinden de istifade ederek Tuna üzerine yürümesiyle kendisine Trabzon'a ek olarak Kefe'nin yönetimi de bırakıldıysa da Şehzade bu teklifi kabul etmemiş babasından kararını tekrar gözden geçirmesini istemiştir. Şehzadeye nasihat etmesi amacıyla devrin ünlü ulemalarından Nasreddin Sarıgürz gönderilmiş, Anadolu'da istediği her yere sancakbeyi olarak atanabileceği kendine bildirilmiş olmasına rağmen, Selim babasıyla buluşmadığı sürece cevap vermeyeceğini ifade etmiştir. Payitahtan herhangi bir cevap gelmemsi üzerine askerleriyle birlikte Balkanlara inmesi üzerine, Nasreddin Sarıgürz ikinci defa gönderildiyse de Şehzade Selim görüşmeyi kabul etmemiştir. Bu sırada Şehzade Ahmet kardeşleri Korkut ve Selim'in yaptıklarından dolayı cezalandırılmasını istemişse de II Bayezid buna yanaşmayarak memleketi harap edebilecek böyle bir iç çatışmaya müsaade etmemiştir. Şehzade Selim bu hareketinde isyan etmek veya babasına karşı gelmek için yola çıkmadığı sadece babasıyla görüşmek istediğini ifade ederek bir isyan faaliyetinde olmadığını özellikle ifade etmiştir. Şehzade Selim aleyhtarı olan devlet ricali bu durumu onun isyan eylediği ve cezalandırılması gerektiği şeklinde yorumlamış ve II Bayezid'i Selim'e karşı sefer için cesaretlendirmişlerdir. Önce Hasan Paşa Selim üzerine yollanmışsa da Hasan Paşa'nın Selim'e karşı savaşmak istememesi üzerine padişah bizzat sefere çıkmıştır. Yaşlı Padişah'a elini öpmek maksadı ile gelen Selim'in askerleri gösterildiğinde padişahın ağladığı rivayet edilmektedir (İbn Kemal,) Balkanlardaki akıncı beylerinin Selim'in yanında olabileceği ihtimaline karşı anlaşma yoluna gidilmiş Selim'e Rumeli'den Semendire, İzvornik ve Alacahisar sancakları ve Şehzade Ahmed'in veliahd yapılmayacağı sözü verilmiş ve bir ahidname yazdırılarak bu söz kati hale getirilmiştir. Buna rağmen Selim babasıyla görüştürülmemiştir. Şehzade Selim'in bu kalkışması Anadolu'da Şahkulu isyanının çıktığı döneme denk geldiği için devlet iki sıkıntılı durumla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Şehzade sorunu çözülmüş olmasına rağmen Selim sancağına dönmeyip Anadolu'da Şahkulu isyanının sonucunu öğrenmek için Balkanlarda

oyalannmıştır. Şahkulu İsyanı sırasında Hadım Ali Paşa'nın şehid olması, bu esnada Karaman valisi olan oğlu Şehinşah'ın ölüm haberinin İstanbul'a ulaşması II. Bayezid'i oldukça üzümüş, Padişah İstanbul'a dönerek saltanattan çekilmeyi devlet ricali ile görüşmüştür. Ekseri görüş Şehzade Ahmed'in padişah olması yönünde cereyan etmiştir. Şehzade Selim'e ahitname ile söz verilmesine karşın Şehzade Ahmed padişahlık için İstanbul'a çağrılmış, yeniçeriler ise padişah sağ oldukça başka padişah tanımayacaklarına dair görüşlerini bildirerek Ahmed'in padişahlığına engel olmaya çalışmışlardır. Şehzade Selim alınan kararın kendine verilen sözleşmeye uyuşmaması üzerine kırk bin kişilik bir ordu ile Çorlu önlerine gelmiştir. Bu durumu bir isyan olarak algılayan Şehzade Ahmed taraftarları Padişahı Selim'e karşı kışkırtmaya çalışmışlar "el öpmeye gelen şehzade bunca askerle mi gelir" şeklinde padişahı ikna etmeye çalışmışlardır. 1511'in Ağustos'unda gerçekleşen muharebeyi Şehzade Selim kayberek güçlkle önce İğneada'ya oradan da gemiyle Kefe'ye geçmiştir. Bu olaylar üzerine Şehzade Ahmet, padişahlık için İstanbul'a davet edilmiştir. Veziriazam Hersekzade Ahmed Paşa, Şehzade Ahmed'in padişahlığına karşı çıkmışsa da bu konuda padişahı ikna edememiştir. Şehzade Ahmed İstanbul'a geldiğinde padişah ilan edilmişse de yeniçeriler Şehzade Ahmed'in padişahlığını tanımayarak isyan etmişlerdir. Yeniçerilerin Şehzade Selim'e sadık kalmaları ve onun padişah olmasını istemeleri üzerine Şehzade Ahmed Anadolu'ya dönmüştür. Selim'in padişahlığına karşı çıkan devlet adamları bu sefer Şehzade Korkut'u padişah yapmak için uğraş vermişlerdir. Şehzade Korkut İstanbul'a gelmiş ve Yeniçeri Ocağını ziyaret etmişse kendisine hürmet gösterilmiş olmasına karşın yeniçeriler Şehzade Selim'in padişahlığı konusunda diretmışlerdir. Hayatının son döneminde yaşlı ve hasta olan Bayezid başka çare kalmadığını anlayarak Şehzade Selim'i İstanbul'a davet etmiştir. Devlet adamları babasının elini öpmesi için divana gelmesini istemişlerse de Selim bir suikaste uğramamak maksadıyla babasıyla at üstünde görüşmeyi uygun bulmuştur. Bayezid oğluna Şah İsmail üzerine yapılacak seferde ordunun başında olmasını teklif etmiş, şehzade asker ordunun başında padişah ister diyerek niyetini ortaya koymuştur. Yeniçerilerinde Selim taraftarı olduğu göz önünde bulundurulursa, II Bayezid'in saltanatı Selim'e bırakmaktan başka çaresi kalmamıştır.

Saltanatı oğlu Selim'e bırakan II. Bayezid iki milyon akçelik gelikle Dimetoka'ya gönderilmiştir. Yolda, Çorlu önlerine gelindiğinde Bayezid aniden hayatını kaybetmiştir. Bayezid'in ölümü tarihi kayıtlarda farklı şekillerde ifade edilmektedir. Bazı kaynaklar onun hastalık ve yaşlılık gibi nedenlerden öldüğünü (Danışment, 1971:1), bazı kaynaklar ise zehirlenerek şehit edildiğini yazmaktadırlar (Hoca Sadettin Efendi, 1992).

Sonuç

Osmanlı Devleti'nde Fatih Sultan Mehmed gibi bir padişahın sonra onun varisi olarak başa geçen II. Bayezid dönemi, Fatih dönemiyle karşılaştırıldığında siyasal olarak daha sönük geçmiştir. Bunda Fatih döneminde aktif fetih politikasının uygulanması sonucu alınan toprakların iskan ve imar faaliyetlerine ihtiyaç duyulması ve bu faaliyetlerin II. Bayezid döneminde gerçekleştirilmesi etkili olmuştur. Ayrıca başa geçtiğinde Cem Sultan ile yaşadığı sorunlar yüzünden Batı'da oluşan tehlikeler dolayısıyla batı yönlü fetih hareketleri durmak zorunda kalmıştır. Buna rağmen dönem dönem Batı'daki siyasal durumu değerlendirilerek yeni topraklar ele geçirildiği, İtalya'daki devletlerden bazılarıyla ve Fransa ile ittifak arayışlarına girilerek Avrupa siyasetinde etkin olunmaya çalışılmıştır. Cem Sultan sorununun çözülmesi onun batı yönlü fetih siyasetinde bağımsız olarak hareket etmesini kolaylaştırmıştır. 1500'lerden itibaren Doğu'da ortaya çıkmaya başlayan sorunlar II. Bayezid'in dikkatinin doğuya dönmesine sebep olmuştur.

II. Bayezid'in saltanatı sorunlu başlamış, kardeşler arası mücadele dolayısıyla uzun süre sorunlu devam etmiştir. Aynı şekilde saltanatının son yıllarında çocuklarının yaşadığı taht mücadeleleri yüzünden saltanatının son dönemi de sorunlu devam etmiş ve oğlu tarafından tahtan çekilmeye mecbur edilerek, üzgün, kırkın ve yaşlı bir sabık padişah olarak hayatının son günlerini geçireceği yere doğru giderken hayatını kaybetmiştir. Sorunlu başlayan taht sorunlu bir şekilde son bulmuştur.

II. Bayezid dönemi bütün bu çalkantılı olaylara rağmen, Fatih döneminde yaşanan kazanımların hazmedildiği, babasından devraldığı İstanbul'un önemli ölçüde imar edildiği (Koçu, ? : 105) yaşanan taht mücadelelerine rağmen devletin birliğinin devam ettirildiği, komşularıyla yaşanan sorunlara rağmen devletin gücünün zirvede olduğu bir dönem olarak varlığını kabul ettirmiştir.

KAYNAKÇA

Aşıkpaşazade (2018). *Tevarih-i Ali Osman*. Haz. Yekta Saraç- Kemal Yavuz. İstanbul: Gökkuşbu Yay.

Danişment, İ.H.(1971). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. İstanbul: Türkiye Yay.

Emecen, Feridun Mustafa. *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2015. İstanbul: Timaş.

Finkel, C. (2007). *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı*. (Çev. Zülal Kılıç).

- Hoca Sadettin Efendi (1992). *Tacü't Tevarih* IV. Haz. İsmail Parmaksızoğlu. Ankara: Kùltür Bakanlığı Yay.
- İbn Kemal, *Tevarih-i Ali Osman IX. Defter. Veliyüddin Efendi* nr. 2447. V. 3b.
- Jorga, N. (2017). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. (Çev. Nilüfer Epçeli). İstanbul: Yeditepe Yay.
- Koçu, R.E.(?). *Osmanlı Padişahları*. İstanbul: Nebiođlu Yay.
- Lamartine, A.(2019). *Osmanlı Tarihi*. (çev. Serhat Bayram). İstanbul: İndie Yay.
- Maksudoğlu, M. (2018). *Osmanlı Tarihi*. (6. Basım). Konya: Salon Yay.
- Mevlana Mehmed Neşri(2013). *Cihannüma* (Osmanlı Tarihi 1288-1485) Haz. Necdet Öztürk. İstanbul: Bilge Kùltür Sanan Yay.
- Mustafa Nuri Paşa(1987). *Netayic'ül Vukuat*. Haz. Neşet Çađatay. (II. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Mustafa Naima. Ravzat-ül Hüseyin. 6.266vd.
- Oruç Beđ Tarihi (2008). *Osmanlı Tarihi*. Haz. Necdet Öztürk. İstanbul: Çamlıca Basım Yay.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*, C.2, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.
- Solakzade Tarihi (?) Haz. H. Halit Atlı. İstanbul: İBB Yay.
- Selânikî Mustafa Efendi. *Tarih-i Selânikî*, Haz. Mehmet İpşirli. C.1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999.
- Watson, J.S. (2017). *Osmanlı Tarihi*.(Çev. Hakan Çelik). Ankara: Tutku Yay.
- Zinkeisen, Johann W. *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* C.3, Çev., Nilüfer Epçeli. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2019.